

tím účinné služby veřejnosti v oboru justičním v rukou rozvázného, ale zároveň exhibitního soudce.

Příspěti alespoň trochu k tomuto cíli, bylo účelem i našich úvah.

Pojem a postavení poškozeného ve vojenském trestním řízení.

Dr. Jaroslav P a u k.

Abychom si uvědomili a správně pochopili ustanovení pozitivního práva, předmětnou otázku upravující, musíme si ujasnit především, které právní následky trestného činu jsou pojmově vlastním předmětem trestního řízení, které další právní následky trestného činu předmětem trestního řízení a rozhodnutí trestního soudu za určitých okolností a ze zvláštních důvodů býti mohou, dále proč a pokud zákon připouští k součinnosti v trestním řízení subjekty, na obsahu rozhodnutí o těchto posléze zmíněných vedlejších následcích trestného činu interesované. Obecným měřítkem takto získaným bude pak lze hodnotiti příslušná ustanovení trestního procesního práva vojenského tím, že si uvědomíme, pokud odchylky těchto ustanovení proti obecným ustanovením trestního práva procesního podmíněny jsou zvláštností základních zásad a zvláštním účelem vojenského trestního řízení.¹⁾

I.

Se stanoviska ryze juristického jeví se trestný čin jako jedno z možných jednání přičetného člověka, které trestní zákon kvalifikuje jako podmínku povinnosti jistých orgánů státních předsevzítí určité akty a povinnosti pachatele tuto činnost trpěti.²⁾ Posledním článkem řetězu těchto aktů jest

¹⁾ Literatura: Weisl: Kommentar zu den Militärstrafprozeßordnungen (Wien 1913), Schager: Einführung in die neue Militärstrafprozeßordnung (Wien 1913), Romen u. Rissom: Militärstrafgerichtsordnung (Berlin 1910), Hugueney: Traité théorique et pratique de droit pénal et de procédure pénale militaire (1933) a lit. v textu citovaná.

²⁾ Kelsen: Ryzí nauka právní (Praha-Brno 1933) str. 18, 19; srv. též Kallab: Trestní právo hmotné (Praha 1935) str. 12, kde předmět vědy trestního práva vymezen jest jako normy státní, podle nichž právním účinkem určitého jednání jako skutkové podstaty jest trest.

výkon trestu, jímž veškeré povinnosti státních orgánů a pachatele, trestní normou podmíněné, jsou splněny. Vyvození druhotné konkrétní normy, tuto konečnou povinnost stanovící, jest pak formálním účelem trestního řízení ve vlastním toho slova smyslu.

Skutečnosti, které ve svém celku tvoří podmiňující skutkovou podstatu trestní normy, lze ovšem též hodnotiti jinou než trestní normou, tak totiž, že některé z těchto skutečností, nebo všechny společně tvoří zároveň podmiňující skutkovou podstatu i této jiné normy, nebo její integrující část. Zjišťování však, zda jest tomu tak v daném případě a vyvození právních důsledků tohoto zjištění, není pojmově předmětem řízení trestního.³⁾

Přes to ukládá pozitivní právo trestnímu soudci, aby i o těchto povinnostech, jinou než trestní normou stanovených, za určitých podmínek jednal a rozhodoval.⁴⁾ Jako důvod uvádí se především organizační jednotu trestního i civilního soudnictví, vykonávaného týmiž soudy.⁵⁾ Jiní spatřují důvod v zásadě slušnosti:⁶⁾ není prý spravedlivé, aby ten, kdo trestným činem byl poškozen, musil nad to podstupovati risiko civilního sporu a bráti na se obtížné poměrně břemeno důkazní. Tento důvod nepovažuji za přesvědčivý, neboť mluví spíše pro reformu práva a řízení civilního (zejména v otázce účinku zavedení trestního řízení, resp. přerušení civilního

³⁾ Kallab: Základy nauky o způsobilosti býti stranou a o příslušnosti v trestním řízení rakouském (Praha 1907) str. 73, 45—47, 54, Storch: O nárocích soukromoprávních v řízení trestním (Právník 1880) str. 74 a n., Kallab: Učebnice trestního řízení (1931) str. 2, 3, 18—20, 28—31, Nowak: Das Strafprozeß der gemeinsamen Wehrmacht (Wien 1914) str. 85, Rosenfeld: Der Reichsstrafprozeß, Garraud: Précis de droit criminel str. 591 a n.

⁴⁾ Elmer: Je účelno, aby v řízení trestním řešeny byly otázky práva civilního a správního? (Všehrd 1923) str. 102 a n.

⁵⁾ Garraud: Précis de droit criminel (Paris 1922) str. 585—592, srv. též Kallab: Učebnice trestního řízení str. 82.

⁶⁾ Storch: O nárocích soukromoprávních v řízení trestním (Práv. 1880) str. 74 a n.

⁷⁾ Kallab: O způsobilosti... str. 73 dovozuje, že vlastním předmětem trestního procesu jest jen otázka možnosti uplatnění trestní pravomoci státu. Pro připuštění rozhodování též o jiných nárocích mluví jen důvody účelnosti. Týž: Učebnice str. 82 praví doslovně: »... bylo by nerozumným mrháním sil i prostředků, kdyby soukromoprávní následky trestného činu řešeny byly odděleně«. Garraud n. u. m. str. 652 uvádí, že důkaz viny bývá zároveň způsobilým důkazem závazku k náhradě škody a jeho výše. Srv. též Monik: Útraty soukromého účastníka (Práv. 1921), vývody na str. 363, 364.

řízení na promlčení). Konečně uvádějí se důvody oportunity: zásada procesní ekonomie, úspora obtíží stranám atd.⁷⁾ ⁸⁾

Z právních následků trestného činu mohou ovšem přicházeti v úvahu pouze ty, které spadají v obor práva soukromého, neboť, podle pozitivního práva, veřejnoprávní poměry, jiných osob než pachatele se týkající, předmětem soudního rozhodování býti nemohou.^{8a)} Následky soukromoprávní pak pouze potud, pokud výsledky vlastního řízení trestního poskytují spolehlivý skutkový základ pro rozhodnutí o nich.

Jest pak důsledné, aby osobám, kterým ze soukromoprávní povinnosti, skutečnostmi, skutkovou podstatu trestného činu tvořícími podmíněné, vyplývá této povinnosti odpovídající nárok, bylo předpisy trestního práva procesního umožněno žádati trestní soud za rozhodnutí o tomto nároku. Dále, aby rozhodnutí to bylo vznesením takové žádosti podmíněno a aby konečně zmíněným osobám byla umožněna aktivní součinnost v trestním řízení, od jehož výsledku závisí obsah rozhodnutí o jejich nárocích, nebo aspoň rozhodnutí praejudiciálního pro civilní řízení o nich.

Tím přicházíme k další zásadní otázce: Kdo, mimo veřejného žalobce (žalobce soukromého ponecháváme zde stranou), může v trestním řízení aktivně spolupůsobiti a do jaké míry.

Nejnovější směry procesuální nauky vykládají proces jako postup normotvorný, tedy jako vyšší normou předepsaný postup, jehož výsledkem jest, že delegovaný orgán — zde trestní soud — vydává, nebo, jak lépe vyslovuje Kallab — vyvozuje — druhotnou konkrétní normu.⁹⁾

Než toto chápání trestního procesu, které jinak nesporně znamená mezník ve vývoji procesní nauky, jest pro náš pro-

⁸⁾ Starší nauka uváděla jako hlavní důvod, že účelem trestního řízení jest »úplné obnovení porušeného právního řádu« a tudíž i vyrovnání způsobené škody (Glaser: Über Adhäsionsprozeß, Ger. Ztg. 1865), nověji i Garraud n. u. m. str. 611 dovozuje, že »la réparation est en fonction de la répression«.

^{8a)} Proto pomíjím zde správní opatření trestního soudu, jako na př. nařízení ochranného dozoru, ochranné výchovy atd., neboť se týkají pouze osobních poměrů pachatelových.

⁹⁾ Kallab: K pojmu »právního řízení« (Práv. 1929) str. 229, 230, Weyr: K pojmu »právního řízení« (Ročenka VII. 1928) str. 30 a n., Procházka: Žalobní důvod (Praha 1932), Gerlich: Skutkové zjištění a právní posouzení v řízení soudním, 1934. Týž: K problému konstrukce soudního procesu (Čas. 1936 str. 148 a n.), srv. též Kallab: Učebnice str. 1.

blém příliš jednostranné, ukazujíc pouze jednu — formální — stránku právního řízení, ponechávajíc neméně důležitou, obsahovou stránku, bez povšimnutí. Nemáme-li se vrátiti k dnes již překonanému stanovisku, chápajícímu trestní proces jako děj empiricky pozorovaný, musíme daný problém řešiti cestou, kterou ukázal Kallab ve své práci »Základy nauky o způsobilosti býti stranou a o příslušnosti v trestním řízení rakouském« (Praha 1907), dokázav zevrubnými a přesvědčivými důvody logickou možnost, praktickou upotřebitelnost a metodickou nutnost pojmání trestního procesu jako právního poměru.¹⁰⁾

Kdežto totiž ryzí nauka právní, chápajíc proces toliko jako postup normotvorný a nevšímajíc si, ani za jakých podmínek jest delegovaný normotvůrce k vydávání druhotných norem delegován, ani obsahu předpisů právních, jimiž jest co do obsahu vydaných druhotných norem determinován, nemůže řešiti otázku, které subjekty, za jakých podmínek a v jaké míře jsou povolány k součinnosti při tvorbě této druhotné normy, — objasní nám pohled na trestní proces jakožto právní poměr, uspokojivě danou otázku.

Chápeme-li trestní proces jako právní poměr, resp. jako řadu právních poměrů, spojených normou v jeden celek, jednotným účelem charakterisovaný, jeví se rozhodnutí jako ukončení tohoto právního poměru a jeho vyřízení. K rozhodnutí mohou tedy spolupůsobiti pouze právní subjekty zúčastněné na právním poměru, který rozhodnutím má býti vyřízen. Bylo již jinými lépe a přesvědčivě řečeno,¹¹⁾ že účastníky trestně-procesního právního poměru (míním trestní řízení ve vlastním, užším slova smyslu, jak shora bylo dovozeno) mohou býti toliko stát, obviněný a soud,¹²⁾ poněvadž předmětem rozhodnutí jsou zde povinnosti pouze trestní normou in abstracto určené. Proto jiné osoby, do jichž právní sféry takové rozhodnutí nezasahuje, mohou býti subjekty procesního právního poměru pro svou osobu pouze jako

¹⁰⁾ Kallab n. u. m. str. 14—36; srv. též Gerlich: K problému konstrukce . . . str. 152, 153. Též Nowak n. u. m. str. 22 definuje proces jako právní poměr.

¹¹⁾ Kallab n. u. m. str. 41—47, dále str. 56—60.

¹²⁾ Nowak n. u. m. str. 85 označuje rovněž jako strany voj. trest. řízení pouze obviněného a stát. »Aktiv parteifähig ist nur der Staat, da nur diesem der Strafanspruch zusteht . . .«

subjekty nároku, který v tom kterém konkrétním případě ev. může také býti předmětem rozhodování trestního soudu a důsledné by bylo, aby toliko k vydání tohoto vedlejšího rozhodnutí byly oprávněny spolupůsobiti.¹³⁾ Dává-li jim zákon vedle toho též oprávnění spolupůsobiti i k vydání vlastního rozhodnutí trestního, nedává jim toto oprávnění jakožto subjektům soukromoprávního nároku — který předmětem tohoto rozhodnutí není — nýbrž propůjčuje jim tím toliko oprávnění býti činnými za stát, jako jediný možný subjekt trestně-procesního právního poměru ve vlastním smyslu.¹⁴⁾ Nejsou tedy tyto osoby procesní stranou ve vlastním řízení trestním, jehož se účastní pro svou osobu toliko jako subjekty nároku způsobilého býti předmětem vedlejšího rozhodnutí trestního soudu, s potenciálním nárokem vstoupiti i do vlastního trestně-procesního poměru právního za stát: jsou vedlejší stranou v trestním řízení.

Udílí-li zákon soukromým osobám toto posléze zmíněné oprávnění, děje se tak především v zájmu veřejném, aby totiž zájem těchto osob na příznivém rozhodnutí o jejich nárocích byl hybnou pákou procesu a ochranou veřejného zájmu na stíhání proti liknavosti, nečinnosti, neb nedopatření státních orgánů v trestním řízení činných.¹⁵⁾ Vlastní soukromý zájem těchto oprávněných osob je teprve v druhé řadě respektován.

Pokud se týká rozsahu procesuálních oprávnění těchto soukromých osob, jde o kriminálně-politickou otázku, jak chrániti tuto instituci před možným zneužitím.¹⁶⁾ Čím širší

¹³⁾ To je myšlenka trestních řádů oblasti práva francouzského (action civile, it. azione civile atd.), kterou důsledně provádí tr. řád bulharský z 3. IV. 1897, podle něhož civilní žalobce (čl. 4.) může dokazovati toliko okolnosti závažné pro zjištění existence a výše jeho nároku, nikoli též pro posouzení trestní odpovědnosti pachatele (čl. 442).

¹⁴⁾ Kallab n. u. m. str. 55, Mittermaier: Staatsanwaltschaft str. 49, Dostál: Souběh práv žalobních v řízení trestním (Práv. 1927) str. 633, srv. též Fraeb: Beitrag zur Lehre von dem Parteibegriffe u. der Parteivertretung im modernen Strafverfahren (1905).

¹⁵⁾ Kallab n. u. m. str. 88—90, Hélie: Traité de l'instruction criminelle II. str. 383 praví doslovně: »La loi a multiplié les sentinelles de l'ordre public; elle n'a pas voulu, qu'un intérêt aussi sacré pût être compromis par l'inertie ou la volonté d'un seul fonctionnaire.« Kritiku tohoto názoru podávají Storch: O nárocích... str. 148, Gneist: Vier Fragen str. 37 a n., Janka: Staatliches Klagmonopol, oder subsidiäres Strafklagerecht? str. 22 a n.

¹⁶⁾ Moník: Útraty soukromého účastníka (Práv. 1921) str. 361 a n.

totiž okruh oprávněných osob a čím větší rozsah procesních oprávnění, tím povážlivější nebezpečí. Proto proti četným a dalekosáhlým oprávněním musí státi jako protiváha buď přiměřené risiko (útrat), nebo přesné a užší poměrně vymezení okruhu oprávněných osob, nebo obojí a naopak skrovnou výměru procesuálních oprávnění možno vyvážit liberálnějším výpočtem oprávněných.

Pod zorným úhlem těchto všeobecných směrnic můžeme nyní přistoupiti k vlastnímu rozboru speciálních ustanovení vojenského trestního práva procesního.

II.

Tu třeba především zkoumati, zda procesní právní poměr v trestním řízení vojenském nevykazuje takových zásadních odchylek od obecného trestněprocesního právního poměru, které by podmiňovaly od základu jinou úpravu procesního postavení osob třetích.

Zkoumáme-li základní zásady, na nichž podle nynějšího pozitivního práva vojenské trestní řízení spočívá, neshledáváme na první pohled žádných zvláštních rozdílů (zásada akusační, přímosti, veřejnosti, ústnosti, svobodného obhajování, soudcovská nezávislost atd.) proti obecnému trestnímu řízení. Pohlížíme-li pak na vojenské trestní řízení jako na řízení »výjimečné«,¹⁷⁾ nezískáme sice rovněž přímých důsledků, avšak hledisko to přivádí nás aspoň na správnou cestu tím, že nás nutí uvědomiti si, že o »výjimečném« řízení mluví se tam, kde toto řízení, vedle obecného účelu trestního řízení slouží též zvláštním účelům vedlejším.

Hledáme-li tento zvláštní, vedlejší účel vojenského trestního řízení, získáváme již první opěrný bod. Kdežto účel obecného trestního řízení jest konformní účelu trestního práva a jemu podřízen, totiž účelu udržení sociálního řádu, jest bezprostředním účelem trestního řízení vojenského, resp. jemu nadřazeným účelem trestního práva vojenského speciální účel chrániti zájmy branné moci a četnictva¹⁸⁾ udržováním kázně a pořádku ve vojsku a četnictvu. Z tohoto účelu

¹⁷⁾ Tak Miříčka: O příslušnosti soudů vojenských... (Práv. 1913) str. 13 a n., str. 49, Garraud l. c. str. 589 a 653 pozn. in margine.

¹⁸⁾ Miříčka n. u. m. str. 45.

plyne pak pro vojenské trestní řízení požadavek rozhodnutí pokud možno rychlého, při tom však přísně spravedlivého. Z toho plyne, že soud musí se přísně omeziti na vlastní účel trestního řízení: zjištění, zda v konkrétním případě dána jest podmiňující skutková podstata trestní normy a v kladném případě stanovení sankce. Nezdržovati se tedy zjišťováním jiných skutečností, trestně irrelevantních a hodnocením zjištěných skutečností i jinou, než trestní normou. Proto podle ustanovení § 403 v. tr. ř. vyšetřují se vedlejší okolnosti pro soukromoprávní následky důležité jen tehdy a potud, pokud je tohoto zjištění třeba k správnému použití trestních ustanovení.

Tím však není ještě zcela vyřešena otázka, co má býti, poskytují-li skutečnosti, podle § 403 v. tr. ř. zjištěné, samy o sobě spolehlivý základ pro rozhodnutí o soukromoprávních následcích trestného činu.¹⁹⁾

Řekli jsme, že vojenské trestní řízení slouží speciálnímu zájmu udržování kázně ve vojsku a četnictvu. Jelikož i tento účel jeví se jako prostředek k udržení sociálního řádu, můžeme říci: zájem na udržení sociálního řádu žádá, aby jeho ochrana udržováním vojenské kázně svěřena byla soudům zvláštním — vojenským. Žádá tedy tento konečný a ústřední zájem, aby trestní soudnictví rozděleno bylo mezi soudy občanské a vojenské.

Rozhodování o soukromoprávních následcích jakékoli skutečnosti, tedy i trestného činu, náleží však pojmově soudnictví civilnímu, nikoli trestnímu. Kdežto však ústřední účel práva trestního žádá rozdělení trestní soudní pravomoci mezi občanskou a vojenskou, není tomu tak ohledně práva soukromého. Účel civilního soudnictví: napomáhati udržení aequity mezi právními subjekty v oboru soukromoprávním, nevyžaduje rozdělení civilní soudní pravomoci na občanskou a vojenskou — není zvláštních soukromoprávních norem pro brannou moc, není odlišných, samostatných zájmů a hledisk, jde-li o její příslušníky. Proto podléhají vojenské i četnické

¹⁹⁾ V této souvislosti uvádím ustanovení § 434 Královského saského tr. řádu z r. 1855: »Mit dem Straferkenntnis ist... die Verurtheilung des Angeklagten zur Ersatzleistung... dann zu verbinden, wenn aus den, zum Zwecke der Untersuchung nöthig gewordenen Erörterungen die Verbindlichkeit zum Ersatz mit ausreichender Bestimmtheit sich ergibt...«

osoby v oboru soukromoprávním bezvýjimečně příslušnosti občanských soudů (§ 33, odst. 3. br. zák.). Není zvláštních civilních soudů vojenských.

Tím odpadá při naší úvaze důvod jednotné organizace civilního a trestního soudnictví. Vojenský soud může v obviněném spatřovati pouze pachatele trestného činu a nikoli též dlužníka poškozeného. Žádati tedy, aby vojenský soud rozhodoval též o soukromoprávních následcích trestného činu bylo by právě tolik, jako žádati, aby na př. občanský trestní soud rozhodoval o právních následcích trestného činu, pokud spadají v obor práva veřejného. Proto²⁰⁾ vojenské soudy nerozhodují nikdy o jiných než trestněprávních následcích trestného činu.²¹⁾

(Dokončení.)

Z P R Á V N Í P R A K S E

Vliv úlev podle vládních nařízení čís. 250/1935 Sb. z. a n. a čís. 251/1935 Sb. z. a n. na spory.

Odvolací soud v B. zrušil usnesením ze dne 5. I. 1937 rozsudek okr. soudu, jímž byl dlužník, domáhající se úlev podle vlád. nař. č. 251/35, odsouzen zaplatiti žalobci celou dlužnou pohledávku do 14 dnů pod exekucí, bez ohledu na zmíněnou námitku předčasnosti žaloby, dle názoru okresního soudu v řízení sporném nepřipustnou.

Odvolací soud vycházel z názoru, že předpis § 13 cit. vlád. nař. ponechává sice původní »splatnost« pohledávky nedotčenu, že však odsunuje její »žalovatelnost«, takže odsuzujícímu rozsudku podle žaloby brání ustanovení § 406 c. ř. s. Poukázal zvláště na rationem legis, dovozuje, že zmíněné předpisy chtějí zemědělcům nezaměstnanému zajistě poskytnouti v neposlední řadě i ochranu před útratami sporu a exekuce na pohledávky, jež tito dlužníci jsou oprávněni spláceti v míře zvláštními předpisy stanovené. Této zásadě by se přičil postup, odkazující námitky z důvodu ochranných předpisů, teprve do řízení exekučního.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 8. IV. 1937, číslo jednací R II 79/37-3 zrušil usnesení odvolacího soudu s tímto odůvodněním:

²⁰⁾ Dův. zpráva (Mot. 189 a 221) k návrhu voj. tr. ř. pro spol. brannou moc č. 1510 příl. stenogr. prot.

²¹⁾ Tak podle našeho v. tr. ř. (zák. č. 131/12 ř. z.), německého Reichsmilitärstrafprozeßordnung z 1. II. 1898, franc. Code just. militaire pour l'armée de terre, Code just. mil. pour l'armée de mer atd. že však de lege ferenda není věc zcela mimo diskussi, toho důkazem jest, že býv. rak. voj. trestní řád z 31. XII. 1768 upravoval v §§ 331 až 343 řízení o soukromoprávních nárocích velmi zevrubně.

Chlubí-li se Francie lácí svého tak důležitého opravného prostředku jako je *recours pour excès de pouvoir*, svědčí to o zvláštních poměrech u nás, že *tendence § 49* a násl. zákona *m u s í* býti opačná.

V. D o s l o v.

Bylo jistě povznášející, jak parlament si váží judikatorní činnosti nejvyššího správního soudu jako právní bašty občanstva a brání se zuby nehty proti omezování jeho kompetence.

Zde možno užítí slov: cesty mohou býti rozličné, všichni rovnou jenom vůli mějme.

Parlament usnesl se na těchto resolucích: Vláda se vyzývá, aby N. S. předložila:

1. osnovu zákona o správním soudnictví;
2. osnovu zákona, kterou se stanoví, pokud stát ručí za škodu způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci;
3. osnovu zákona o kompetenčních konfliktech.

Pojem a postavení poškozeného ve vojenském trestním řízení.

Dr. Jaroslav P a u k.

(Dokončení.)

Zde však dlužno vytknouti rozdíl mezi případy, kdy trestní soud pachateli splnění nějaké (na př. soukromoprávní) povinnosti svým rozhodnutím ukládá a případy, kdy sám takovou vedlejší povinnost splní. (Prvý případ: uložení náhrady škody pachateli, druhý případ: vrácení odcizené věci, pachateli odebrané a v držení soudu se nalézající poškozenému.) V tomto posledním případě nejde totiž o rozhodnutí soudu — ať už jím rozumíme vyvození druhotné normy, nebo, jako běžná nauka, autoritativní zjištění právních následků skutkového stavu²²⁾ — nýbrž o pouhé soudní opatření.²³⁾ Proto není prohřešením proti shora uvedené zásadě

²²⁾ Binding: Grundriß des deutschen Strafprozeßrechts str. 164 a n., Nowak: Das Strafprozeß der gem. Wehrmacht str. 113.

²³⁾ Storch n. u. m. str. 187. Schwarze: Commentar, výkl. k § 111 považuje tento úkon za opatření povahy zatímní.

ustanovení, podle kterého vojenský soud má poškozenému vrátiti jeho věc, která mu byla pachatelem odňata a u osob v § 404 v. tr. ř. uvedených nalezena, není-li vlastnictví sporné (§§ 404, 405 v. tr. ř.).²⁴⁾

Jelikož tedy soudy vojenské o jiných než trestněprávních následcích trestného činu nerozhodují, nelze přirozeně mluvit ani o součinnosti třetích osob k vydání vedlejšího rozhodnutí, které neexistuje. Není cesty tam, kde není ani cíle.

Přes to nutno se podrobněji zabývatí otázkou, pokud ve vojenském trestním řízení, které jest trestním řízením pouze ve vlastním slova smyslu, mohou spolupůsobiti i jiné osoby než obviněný a stát,²⁵⁾ zastoupený veřejným žalobcem. V obecném trestním řízení přiznává zákon soukromníku, jak jsme řekli, toliko subjektivní oprávnění vystoupiti za určitých okolností činně za stát²⁶⁾ (subsidiární obžaloba), nebo žádati za rozhodnutí též o soukromoprávních následcích trestného činu.²⁷⁾ Poněvadž posléze uvedené oprávnění jest předpokladem prvního a poněvadž ono jest ve vojenském trestním řízení pojmově vyloučeno, odpadá onen hlavní předpoklad veřejného subjektivního oprávnění soukromých osob uvéstí trestní řízení v pohyb — práva žalobního. S vlastním trestním rozhodnutím, o které žádati jest oprávněn toliko stát, nemůže vojenský soud spojití žádné rozhodnutí vedlejší; proto není důvodu, aby za stát mohly zmíněné oprávnění vykonávati osoby, které jedině na obsahu takového vedlejšího rozhodnutí jsou právně přímo interesovány. Uvážíme-li pak, že právo žalobní, jakožto oprávnění uvéstí soudní trestní řízení v pohyb není ještě samo o sobě právem procesní

²⁴⁾ Rozbor a kritiku, zejm. § 405 v. tr. ř. podává Řiha: O nárocích soukromoprávních podle nových voj. řádů trestních (Zprávy 1915 str. 110) str. 111, 112. Srv. též Wintř: O přiřknutí náhrady za škodu zločinem způsobenou (Práv. 1861) str. 169. Podle § 111 něm. tr. ř. připouští se rovněž vrácení věci soudem, ač něm. tr. ř. instituci adhesního řízení nezná. Podle franc. Code d'instr. crim. má se vrácení věci soudem státi ex officio (Garraud n. u. m. str. 653), ač jinak rozhoduje trestní soud o nárocích poškozeného jen k jeho návrhu.

²⁵⁾ Kallab: Základy nauky o způsobilosti... str. 45.

²⁶⁾ Týž n. u. m. str. 47, 54—55, 61, 69—70. Mittermaier: Staatsanwaltschaft str. 49. Dostál: Souběh práv žalobních v řízení trestním (Právnik 1927) str. 633; srv. též: Fraeb: Beitrag zur Lehre von dem Parteibegriffe und der Parteivertretung im modernen Strafverfahren (1905).

²⁷⁾ Kallab n. u. m. str. 73.

strany, nýbrž teprve podmínkou těchto práv,²⁸⁾ vidíme, že ve vojenském trestním řízení není jiných subjektů procesního právního poměru na straně aktivní, než právě stát, reprezentovaný veřejným žalobcem, že tedy soukromník nikdy subjektem tohoto procesního právního poměru — procesní stranou — býti nemůže.

Než zájem veřejný, aby nečinností neb liknavostí stíhajících orgánů nedoznalo trestní řízení újmy a soukromý zájem osob, pro jichž nároky může býti obsah trestního rozhodnutí praejudiciální, nemohl zůstat ani ve vojenském trestním právu procesním bez povšimnutí. Ovšem zájmům těm musilo zde býti poněkud jinak vyhověno.

Pokud jde o zmíněný soukromý zájem poškozeného, jest tento, u srovnání s hlavním zájmem vojenského trestního řízení tak nepatrný, že nemůže vynutiti změnu zásadního stanoviska vojenského trestního práva procesního. Zákon mu proto vyhovuje pouze potud, že opravňuje poškozeného nahlížeti do spisů během vyhledávacího řízení,²⁹⁾ býti o určitých důležitých úkonech a jednáních předem uvědoměn a jim býti přítomen a konečně býti o určitých důležitějších rozhodnutích a opatřeních dodatečně vyrozuměn.³⁰⁾

Pokud pak jde o veřejný zájem, tu okolnost, že soukromé osoby nemají zde práva uplatniti za stát nárok na trestní rozhodnutí — kterýžto nárok plyne ve vojenském trestním právu také ze zvláštního osobního poměru obviněného k brané moci³¹⁾ — vylučuje řešení cestou subsidiární obžaloby.

Dále jest uvážiti: V obecném trestním řízení svěřeno jest uplatňování stíhacího práva orgánu závislému na svých

²⁸⁾ Týž n. u. m. str. 55—56.

²⁹⁾ Podle Nowaka (n. u. m. str. 95) přísluší poškozenému toto právo i po vznesení obžaloby. Ač zákon mluví pouze o řízení vyhledávacím (odpovídá přípravnému vyšetřování v ob. tr. řízení) a ač podle panujícího názoru jest výpočet oprávnění poškozeného ve voj. trest. řízení taxativní, zdá se přece náhled Nowakův správným. Obsahem normy jest účel, umožniti poškozenému, aby byl o výsledku provedených důkazů informován a odporovalo by tudíž normě, kdyby byl poškozený této možnosti zbaven v případech, kdy obžaloba byla vznesena přímo.

³⁰⁾ Říha n. u. m. str. 112 a n. vidí v uvedených právech, která nazývá právy formálního rázu, jedinou ochranu majetkových zájmů poškozeného ve voj. trest. řízení.

³¹⁾ Kallab: Trestní právo hmotné str. 12, srv. Miříčka: Ist die militärische Strafgerichtsbarkeit auf Militärdelikte einzuschränken? (Praha 1899).

nadřazených, v nejvyšší instanci pak na orgánu politickém. Chrání se tedy institucí subsidiární obžaloby veřejný zájem trestního stíhání před zásahy z důvodů politických. Veřejný žalobce vojenský podléhá však v nejvyšší instanci orgánu, jehož úkolem jest hájiti zájmy branné moci (ministerstvu národní obrany), tedy zájmy totožné s hlavním účelem vojenského trestního řízení. Chrániti tedy zájem branné moci proti zásahu orgánu, který jest určen k hájení téhož zájmu, znamenalo by logický protimluv. Předmětný požadavek stává se tedy aktuálním toliko v případě kolise mezi zájmem branné moci na stíhání a politickým zájmem opačným, kterýžto případ, vzhledem k politickému postavení ministra národní obrany jest myslitelný (v těchto případech skýtá odpomoc mimoprocesní stížnost příslušného představeného pachatele podle §§ 43, 327:2 v. tr. ř. — § 138:1 v. tr. ř. a contr.)³²⁾, dále v případě, kdy proti vojenskému zájmu na nestíhání stojí v konkrétním případě naléhavější veřejný zájem na provedení trestního řízení, nebo konečně v případě, kdy zájem trestního stíhání ohrožen jest toliko pouhou nečinností, neb liknavostí orgánů stíhajících (nemíním tím zavinění ani nedbalost těchto orgánů; jest však přirozené, že veřejný žalobce nemůže vždy míti vědomost o všech skutečnostech a důkazech, o nichž ví poškozený).

Vojenský trestní řád vyhovuje proto zmíněnému veřejnému zájmu tím způsobem, že dává poškozenému právo stížnosti do odepření trestního stíhání, nebo zastavení řízení, o niž rozhoduje nezávislý soud.³³⁾

Řešení to považuji za výhodnější než institut subsidiární obžaloby. Lépe vyhovuje principu trestního řízení, uplatňuje-li právo státu kompetentní státní orgán, než osoba soukromá. Nepodtrývá autoritu veřejného žalobce a důvěru v trestní soudnictví, které jistě neprospěje fakt, že soukromník musil na se vzít ztrátu času, risiko útrat a jiné obtíže sporu, aby veřejný zájem na potrestání došel splnění. A konečně je mnohem účelnější: veřejný žalobce, vybavený rozsáhlou úřední pravomocí a autoritou a vázaný úředními povinnostmi, jest mnohem spolehlivější zárukou úspěšného

³²⁾ Viz k tomu rozh. NVS. č. 3 ze 26. IV. 1919, č. j. P 63/19.

³³⁾ Nowak n. u. m. str. 22 spatřuje v tomto oprávnění poškozeného rovněž korektiv státního žalobního monopolu.

provedení trestního řízení než soukromá osoba, nemluvě ani o úspoře času, práce a nákladů.

Ochranou veřejného zájmu na stíhání proti nečinnosti stíhajících orgánů jest tedy ve vojenském trestním řízení právo stížnosti poškozeného. Ochranu tohoto zájmu proti liknavosti pak poskytuje právo poškozeného činiti průvodní návrhy.

Tím jsme si v hlavních rysech naznačili procesní postavení osob na výsledku vojenského trestního řízení nepřímo interesovaných: jako ochránců svých vlastních soukromých zájmů (zmíněná oprávnění nahlížeti do spisů atd.) a jako ochránců zájmu veřejného (právo stížnosti, právo důkazních návrhů). Jak vidno, nečiní tedy zákon z těchto třetích osob subjekty procesního právního poměru, nýbrž udílí jim pouze určitá oprávnění: poškozený ve vojenském trestním řízení není stranou, nýbrž jen osobou s určitými právy procesními.³⁴⁾

III.

Tím se nám ovšem jeví v jiném světle také otázka, které osoby vojenský trestní řád k součinnosti v procesu — byť i nikoli jako strany — připouští. V důsledku toho totiž, že vojenský soud o soukromoprávních následcích trestného činu nerozhoduje, stává se zbytečným a bezvýznamným kritériem osobní legitimace podle občanského trestního řádu — požadavek soukromoprávního nároku, z trestného činu vyplývajícího.³⁵⁾ Ve vojenském trestním řízení otvírá se tedy v celé šíři možnost obsáhnouti a do služeb veřejného zájmu postavit onen velmi široký okruh osob na stíhání interesovaných, jak i pro občanské trestní řízení bylo doporučováno.³⁶⁾ Nic-

³⁴⁾ Správně rozlišuje v tomto směru Nowak n. u. m. str. 85 a n. mezi t. zv. »Prozeßrechte« a »Parteirechte«, z nichž jen prvá poškozenému přináležejí. Odtud důležité důsledky v otázce osobní legitimace: jen procesní způsobilost, nikoli způsobilost býti stranou. Způsobilost býti stranou vykládá pak Nowak jako způsobilost býti subjektem procesního právního poměru, způsobilost procesní jako pouhou způsobilost k samostatnému předsevzetí procesních úkonů.

³⁵⁾ Nowak n. u. m. str. 94.

³⁶⁾ Kallab: Základy nauky o způsobilosti... str. 69, 73, zejména str. 88, Liszt: Das Prinzip der Strafverfolgung (Jur. Bl. 1877, č. 15). Gneist (Vier Fragen) hájí požadavek rozšíření okruhu oprávněných osob, zvláště při deliktech politických.

méně i tu bylo třeba ochrany před zneužitím, zejména ze zlomyslnosti, pomstychtivosti atd., třeba toto nebezpečí není ve vojenském trestním řízení, vzhledem k omezenému rozsahu procesních práv, tak akutní. Proto i vojenský trestní řád podle nahore vyslovené zásady: čím více práv, tím užší okruh oprávněných a naopak, udílí předmětná oprávnění pouze poškozenému, kterýžto pojem definuje § 104 v. tr. ř. jako toho, jehož právo bylo přímo poškozeno neb ohroženo trestným činem jiné osoby.

Vymezení to vyhovuje jistě lépe než vymezení podle ob. řádu trestního. Pod pojem poškozeného lze totiž takto zahrnouti i osoby, které žádného soukromoprávního nároku proti pachateli uplatňovati nemohou; zejména osoby, poškozené ve svých právech veřejných (právo volební, příslušnost k sociálnímu pojištění atd.), při čemž nebezpečí svévole zůstává právě tak omezeno, jako v trestním řízení občanském.

Při vymezení pojmu poškozeného přidržel se zákon v zásadě definice býv. uherského trest. řádu z čl. XXXIII/1896 (§ 13), kterou v podstatě přijímá i naše přípravná osnova sjednoceného trestního řádu z r. 1929 (§ 49, 1. věta). Proti definici podle § 13 trestného poriadku obsahuje definice vojenského trestního řádu (právě tak, jako definice naší přípravné osnovy) na víc slovo »přímo«. To znamená, že poškozeným může býti ve vojenském trestním řízení jen ten, kdo byl subjektem poškozeného neb ohroženého práva v době poškození, neb ohrožení. Sukcessor, ať singulární, ať universální má tedy býti vyloučen a mají dále býti vyloučeni ti, kdo nejsou subjekty poškozeného neb ohroženého práva pro svou osobu, nýbrž jen ve své zvláštní funkci (na př. vojenský představený, jehož rozkazu nebylo uposlechnuto). Dále to znamená, že mezi spácháním trestného činu a nastalým poškozením musí tu býti přímý příčinný vztah v tom směru, že do příčinného řetězu mezi spácháním trestného činu jako příčiny a poškození neb ohrožení jako výsledku nevstupuje mezipříčina, trestným činem nezpůsobená, kterou pachatel předvídati nemohl.³⁷⁾ Může proto býti poškozeným i jiná osoba, než proti které trestný čin byl spáchán, což přehlíží

³⁷⁾ Že v občanském trestním řízení se tato přímá příčinná souvislost nevyhledává, dokazuje přesvědčivě již Storch (n. u. m. str. 109).

Nowak tím, že zaměňuje pojem poškozeného práva s pojmem poškozeného právního statku (n. u. m. str. 95).*)

Poněvadž podle definice vojenského trestního řádu stačí i pouhý fakt ohrožení práva, bude poškozeným subjekt práva, které trestným činem mělo býti poškozeno i když došlo toliko k pokusu.³⁸⁾ Rovněž ten, jehož nárok proti pachateli uhasl promlčením, narovnáním, prominutím, zaplacením, nebo jehož nárok jinak byl uspokojen. Neboť, kdežto poškození znamená skutečnou újmu práv, tedy jakékoli fakticky nastalé zmenšení rozsahu neb obsahu subjektivních oprávnění, znamená ohrožení pouhé nebezpečí, pouhou možnost takové újmy. A toto nebezpečí v uvedených případech zde nesporně bylo.

Ze slov »trestným činem jiné osoby« pak plyne, že nemůže býti poškozeným spoluvinník trestného činu,³⁹⁾ neboť byl poškozen také vinou vlastní.

K otázce, kdy, zda a čím právo bylo trestným činem poškozeno, neb ohroženo jest uvážiti, že sice každé jednání, skutkovou podstatu trestní normy tvořící, jest zároveň jinou normou zapovězené, ale ne každý zapovězený čin tvoří skutkovou podstatu trestní normy. Proto nemusí býti jednáním zapovězeným ani každý jednotlivý z činů, které ve svém celku tvoří skutkovou podstatu trestní normy. Při zkoumání dané otázky bude tedy nejprve zkoumati, kterými z těchto jednotlivých činností porušil pachatel právní povinnost a toliko ohledně těchto porušených povinností bude zkoumati, zda porušení bylo příčinou poškození neb ohrožení odpovídajícího práva. Tu však již budou rozhodovati předpisy jiných,

*) K pojmu subjektivního práva srv. Weyr: *Theorie práva* str. 175, který právem rozumí volnost, nebo možnost, pokud je zaručena povinností druhého. — Právní statek naproti tomu neznámá však něčí volnost, nebo možnost, nýbrž znamená zájem celku na udržení, nebo přivodění určitého stavu, je hodnotou sociální. Pojem individuálního nositele právního statku, jak jej n. u. m. konstruuje Nowak, je tedy nemyslitelný.

³⁸⁾ Opačnou zásadu v ob. trest. řízení hájí Krall: *Die Stellung der Anklage in der neuen Strafprozeßordnung* (Ger. Ztg. 1873, č. 98 a 100); naproti tomu Bierling: *Kritik* ... II. str. 65, 170, 175 zastává názor, že i pokus trestného činu jest poškozením práva, které mělo býti zasaženo. Mám za to, že tento násilný výklad měl býti jen odpomocí proti příliš úzce vymezenému pojmu poškozeného.

³⁹⁾ Opačně, ovšem ohledně ob. tr. řízení Dostál: *O připuštění poškozeného za soukromého účastníka* (Práv. 1931) str. 171. V praksi sporné.

než trestních norem, tedy předpisy práva soukromého, event. i veřejného.

Bylo již řečeno, že škoda, způsobená trestným činem, vyšetřuje se ve vojenském trestním řízení jen pokud je toho třeba k správnému použití trestních ustanovení. Mimo to musí však zajisté orgány vojenského trestního řízení ex officio zkoumati, zda a kdo byl v daném případě trestným činem poškozen, kdykoli jim vojenský trestní řád ukládá nějakou povinnost vůči poškozenému (zejména povinnost vyrozuměti neb uvědomiti poškozeného). Rovněž uplatňuje-li někdo procesní práva poškozeného, musí tyto orgány zkoumati, zda jím také skutečně jest.

Poškozený nabývá tedy svého procesního postavení již samým zahájením trestního řízení, aniž je třeba nějakého projevu vůle s jeho strany. Svých procesních oprávnění nemůže se však ani předem vzdáti, jelikož jeho projev vůle v tomto směru je, vzhledem k veřejnoprávní povaze těchto oprávnění irrelevantní. Z toho plyne, že poškozeným může býti každý subjekt způsobilý k právům, aniž by bylo třeba způsobilosti k právním činům.⁴⁰⁾ Toliko ohledně způsobilosti k samostatnému vykonávání procesních oprávnění bude rozeznávat mezi nesvéprávnými, kteří vůbec vůle ve smyslu právním nemají a ostatními nesvéprávnými osobami. Za ony toliko jich zákonný zástupce procesní práva vykonávat může (§ 108 v. tr. ř.), neboť výkonná práva předpokládá projev vůle bezvýjimečně, i když nabytí tohoto práva na projev vůle vázáno není. Osoby druhé skupiny mohou pak předsebrati samostatně všechny úkony a vykonávat všechna oprávnění, pokud jim z toho nevzchází soukromoprávní závazek, který by podle předpisů práva soukromého nemohly samy kontrahovati.

IV.

Zbývá probrati a vyložiti jednotlivá oprávnění poškozeného, ke skupinám nahoře vypočteným náležející.

Vyrozuměn musí býti poškozený zásadně v těch případech, kdy vědomost o předmětné skutečnosti jest žádoucí

⁴⁰⁾ Nowak n. u. m. str. 85 uznává toliko dospělé nezletilce za procesně způsobilé. Omyl to, který vytýká již Storch n. u. m. a souhlasně s ním Kallab (Základy...), spočívající v zaměňování soukromoprávní způsobilosti k činům s veřejnoprávní způsobilostí trestně-procesní.

pro uplatňování jeho nároků a v případech, kdy jde o rozhodnutí neb opatření, proti kterému mu přísluší opravný prostředek. Musí tedy býti vyrozuměn o odepření trestního stíhání a zastavení řízení veřejným žalobcem (ať již ve stadiu zatímního pátrání, nebo prokurátorského vyhledávacího řízení), o zastavení vyhledávacího řízení, nebo řízení po podání obžaloby soudem, o odstoupení věci ke kázeňskému vyřízení, nebo o odstoupení pro nepřislusnost, o návrhu veřejného žalobce na takové odstoupení, o odepření rozšířiti trestní řízení na čin nově najevo vyšlý, o přerušení trestního řízení pro duševní chorobu obviněného, o nařízeném hlavním přelíčení, odvolacím hlavním přelíčení a o veřejném ústním líčení před nejvyšším vojenským soudem.

Přítomen může býti poškozený hlavnímu přelíčení, soudnímu ohledání v hlavním přelíčení nařízenému, odvolacímu hlavnímu přelíčení a veřejnému ústnímu přelíčení před nejvyšším vojenským soudem. Toto právo má i při vyloučení veřejnosti, které může v případě § 258:2 v. tr. ř. sám navrhnouti. Než i toto právo poškozeného, býti přítomen, ustupuje jednak zájmům vojenským, jednak zájmu trestního řízení. Lze mu totiž uložit, aby se po dobu projednávání věcí, které v zájmu vojenské bezpečnosti státu mají zůstatí utajeny (§ 261 v. tr. ř.) vzdálil. Rovněž lze mu uložit, aby se vzdálil, má-li býti vyslechnut jako svědek — tu jeho funkce jako poškozeného ustupuje důležitější funkci svědecké⁴¹⁾ (§ 277:2 v. tr. ř. — obdobně § 241, odst. 1. ob. tr. ř.).

O právu nahlížeti do spisů byla již nahoře řeč. Povolení udílí přednosta soudu, vedoucího vyhledávací řízení, nebo veřejný žalobce, vede-li vyhledávací řízení sám.

Právo podávati průvodní návrhy zákon poškozenému nikde výslovně neudílí, ba z ustanovení 1. věty § 250:1 v. tr. ř. bylo by lze a contrario i usuzovati, že po podání obžaloby jest mu právo to odepřeno. Přiznává mu je však výslovně jednací řád a služební instrukce pro brigádní a divisní soudy, vl. nař. č. 155/28 Sb. z. a n. (sl. předp. J-II-1) v přípravném vyhledávání, prováděném soudem (§ 12).

Vyjma posléze uvedeného, jsou jmenovaná oprávnění povahy po výtce passivní, nedávající poškozenému možnost

⁴¹⁾ Storch n. u. m. str. 152.

aktivního uplatnění vlivu na průběh trestního řízení. Proto nejdůležitějším jeho právem jest právo stížnosti, které mu zákon udílí jako korektiv nečinnosti, neb liknavosti orgánů stíhajících. Přísluší mu tedy stížnost do odepření trestního stíhání (§ 138:1 v. tr. ř.), nebo jeho rozšíření (§ 144 v. tr. ř.) a do zastavení vyhledávacího řízení, ať už toto provádí veřejný žalobce, nebo k jeho žádosti soud. Materiálně čelí totiž stížnost vždy proti rozhodnutí veřejného žalobce, neboť vojenské trestní řízení nelze nikdy bez jeho návrhu (na rozdíl od ustanovení § 109, odst. 2. ob. tr. ř.) zastaviti. Totéž platí o stížnosti, která přísluší dále poškozenému do zastavení trestního řízení po podání obžaloby a do jeho přerušení podle § 241 v. tr. ř. pro duševní chorobu obviněného.

Povaha této stížnosti jest zajímavá. Zákon totiž (§ 106:3 v. tr. ř.) předpisuje, že m u s í obsahovati skutečnosti, které mají odůvodniti zakročení trestního soudu, jakož i průvodní prostředky. Tím se však značně stírá charakter tohoto opravného prostředku jakožto »stížnosti«, neboť tímto výrazem bývá označován opravný prostředek, který potírá napadené rozhodnutí co do způsobu, jakým ze zjištěných již fakt vyvozen byl právní závěr, ne však zpravidla opravný prostředek, který uvedením fakt nových dává opravné stolici jiný skutkový podklad pro nové rozhodnutí. Tím připomíná takový opravný prostředek spíše žádost, neb návrh, než stížnost. Po stránce obsahové shledáváme tedy jistou vzdálenou obdobu předmětné stížnosti se subsidiárním návrhem soukromého účastníka na zavedení přípravného vyšetřování v obecném řízení trestním.

I vyřízení této stížnosti jest proto svým způsobem zvláštní: napadené rozhodnutí se neruší, ani nemění. Soud prostě, vyhoví-li stížnosti, nařídí zavedení trestního s o u d n í h o řízení. Veřejný žalobce musí pak, buď naříditi zavedení vyhledávacího řízení, nebo podati obžalobu (§ 107 v. tr. ř.) — opět jakési reminiscence na vyřízení subsidiárního návrhu, ne-li subsidiární obžaloby. Rozdíl je v tom, že právo státu, jako procesní strany, které ve vojenském trestním řízení poškozený nikdy uplatniti nemůže, musí z příkazu soudu uplatniti veřejný žalobce, kdežto v obecném trestním řízení činí tak soukromý účastník sám.

Poškozenému přísluší dále stížnost do odstoupení trestní

věci veřejným žalobcem ke kázeňskému vyřízení (§ 138, odst. 2. v. tr. ř.). Zde bude nás zajímati pouze případ, kdy veřejný žalobce odstoupí trestní věc ke kázeňskému vyřízení proto, že shledává kázeňské potrestání soudně trestného činu postačujícím, nikoli případ, kdy veřejný žalobce učiní tak proto, že podle jeho mínění zakládá předmětný čin toliko kázeňský přestupek — tu jde o obdobný případ, jako při prostém odepření trestního stíhání.

Narážíme tu na problém, který lze v tomto článku řešiti toliko v hlavních rysech, totiž otázku vzájemného poměru vojenské pravomoci kázeňské a vojenské trestní soudní pravomoci.

Hranice mezi oběma je velmi těsná a plynulá. Je to především důsledek stejného účelu vojenského práva trestního i kázeňského: udržování vojenské kázně, dále pak toho, že vojenská trestní soudní pravomoc vyplývá nejen z obecné trestní pravomoci státní, nýbrž i ze zvláštního, osobního poměru pachatele k branné moci, právě tak, jako ve vojenském právu kázeňském. Proto při trestných činech, jimiž toliko vojenská kázeň porušena, aniž byl současně jiný právní statek, trestním právem chráněný, nebo jen právní statek nepatrné důležitosti ohrožen, anebo jen měrou nepatrnou, není překážky, aby místo pravomoci trestní nemohla se uplatniti toliko pravomoc kázeňská. Nehledě k tomu, účel vojenského trestního práva — udržování vojenské kázně, vyžaduje, aby trest následoval pokud možno bezprostředně po činu. Kde tedy lze v kázeňském řízení bezpečně zjistiti vinu, a trest, který lze v mezích kázeňské pravomoci uložit odpovídá zároveň závažnosti spáchaného trestného činu, tam bude vždy dáti přednost rychlému vyřízení kázeňskému před zdlouhavým řízením soudním.⁴²⁾

Odtud zásady: 1. Předmětem vojenského trestního řízení mohou býti i činy, které zákonem nejsou za trestné prohlášeny (kázeňské přestupky), konkurují-li se soudně trestnými činy a jsou předmětem téhož řízení. 2. Některé méně závažné trestné činy (u vojenských osob pouze t. zv. vojenské přečiny) mohou býti vyřízeny též kázeňsky, je-li

⁴²⁾ Tak i zpráva právního výboru posl. sněmovny (6) k návrhu voj. trest. řádu pro společnou brannou moc (přil. stenogr. protokolů č. 1510).

trest, který lze v kázeňském řízení uložití postačující. 3. Soudní potrestání kázeňského přestupku má v kázeňském řízení a kázeňské potrestání soudně trestného činu, pokud je podle zákona přípustné, má v soudním řízení účinek rei iudicatae a mimo to neprávem uložený kázeňský trest včítá se do trestu soudem uloženého.

S hlediska t. zv. ryzí nauky právní možno konstrukci řešiti tak, že norma deleguje zde dva orgány k vyvození druhotné konkrétní trestní normy: soud a vojenského představeného, každého za určitých podmínek, v některých případech pak oba,*) t. j. toho z nich, který druhého předstihne.

Pro naši otázku bude však opět lépe vyhovovati hledisko, spatřující v trestním procesu právní poměr: trestněprocesní právní poměr nemůže vzniknouti, byl-li předmětný trestný čin kázeňsky potrestán. Kázeňské potrestání je tu procesní překážkou, je důvodem, vylučujícím trestní stíhání. V právu veřejného žalobce odstoupiti takový případ ke kázeňskému vyřízení lze tedy i spatřovati prolomení zásady legality zásadou oportunity: zákon ponechává uvážení veřejného žalobce, není-li v daném případě účelnější upuštění od soudního stíhání a vyřízení kázeňské — prolomení, diktované opět zájmem udržení kázně.

Rozhodujícím jest však názor příslušného představeného: proti odstoupení má právo podati stížnost a naopak, nepodá-li stížnost a pachatele potrestá, může se stížnost poškozeného setkat s úspěchem pouze tehdy, nebylo-li kázeňské vyřízení vůbec přípustné.⁴³⁾ Názor představeného o postačitelnosti kázeňského trestu nepodléhá soudnímu přezkoumání. Právo stížnosti poškozeného má zde tedy býti zárukou veřejného zájmu na stíhání proti možnému omylu neb nedopatření veřejného žalobce — byl-li odstoupen čin, který kázeňsky vyříditi nikdy nelze, nikoli ochranou zájmů

*) Srv. Weyr: *Theorie práva* str. 127 (Brno-Praha 1936), který n. u. m. při řešení daného problému (t. j. odvozené kompetence dvou orgánů k normativní úpravě téže věci) dochází výsledku právě opačného než je ustanovení § 138:3 v. tr. ř. (uznává totiž derogační schopnost normy pozdější). V daném případě je věc ovšem komplikována tím, že oba orgány jsou tu sice delegovány k normotvorbě za týchž podmínek (na př. spáchání vojenského přečinu), ale norma vyvozená každým z nich má jiný obsah (trest kázeňský — trest soudní).

⁴³⁾ Nowak n. u. m. str. 92.

branné moci proti nesprávnému uvážení veřejného žalobce, kterému z obou možných způsobů vyřízení jest v daném případě účelnější dáti přednost. Tu je odpomocí právo stížnosti kázeňského představeného.

Lhůta ku stížnosti poškozeného činí ve všech případech 8 dnů a tempore scientiae, nebo 3 měsíců a tempore facti. Restituce při zmeškání lhůty jest přípustná (Nowak, str. 389). Stížnost podává se u místa, které vydalo rozhodnutí v odpor vzaté a rozhoduje o ní nejvyšší vojenský soud. Toliko čelí-li stížnost proti odepření stíhání funkcionářem vojenského prokurátora, nebo proti zastavení vyhledávacího řízení jím vedeného, rozhoduje o ní soud divisní. Tu totiž jde zpravidla pouze o počáteční stadium trestního řízení, vedeného pro trestné činy menšího významu.

Všechna zmíněná oprávnění přísluší poškozenému i v řízení o deliktech, stíhatelných jen na žádost soukromého žalobce a nezávisle na tomto.

Jak bylo řečeno, o nárocích poškozeného vojenský soud nikdy nerozhoduje, tedy ani o nároku na náhradu útrat. Jelikož však tento nárok pořadem práva vymáhán býti nemůže, nalézá zákon východisko v ustanovení § 410 v. tr. ř., podle něhož útraty zástupce poškozeného upraví občanský trestní soud (podle prov. nař. okresní soud s trestní pravomocí, v jehož obvodu sídlí vojenský soud, který věc v I. stolici projednal) tak, jako kdyby šlo o zastupování před ním. Na náhradu svých osobních útrat nemá tedy poškozený nároku, ale také nelze přiznati obviněnému útraty obhajování proti poškozenému. To plyne i z toho, že ve vojenském trestním řízení, kde poškozený není ani vedlejší procesní stranou, případ § 390, odst. 1., věta druhá ob. tr. ř. nastati nemůže.⁴⁴⁾

* *

*

⁴⁴⁾ O otázce útrat v ob. řízení trestním srv. Wintíř: O přiřknutí náhrady za škodu zločinem způsobenou (Práv. 1861) str. 171, Synek: O náhradě nákladů řízení trestního (Zprávy 1910) str. 166, Miříčka: Kterou měrou přísluší žalobci soukromému náhrada útrat v trestním řízení jemu vcházejících (Práv. 1891) str. 442, Garraud n. u. m. str. 613, Kepert: Útratová ustanovení zákona o ochraně cti (Práv. 1935).

Tolik o poškozeném a jeho procesním postavení ve vojenském trestním řízení. Na prvý pohledaráží skrovný poměrně rozsah jeho procesních práv a přísné při tom omezení pojmu poškozeného na osobu nositele poškozeného neb ohroženého práva. Jistě působí nezvykle i to, že poškozený nemůže dosáti rozhodnutí vojenského soudu o svých soukromoprávních nárocích (rozsudek voj. soudu není ani exekucním titulem ve sm. § 1 č. 8 ex. ř.⁴⁵⁾ — smír o soukromoprávních následcích trestného činu pak před vojenským soudem uzavřít nelze), takže hmotný zájem poškozeného může se týkati toliko možné praejudiciality výsledku vojenského trestního řízení.

Než uvažujeme-li o předmětné otázce sine ira et studio, nemůžeme přehlížeti některé klady vylíčeného řešení. Předně zůstává neporušen charakter trestního řízení v celé své rylosti. Dále tím, že ve vojenském trestním řízení jest jakýkoli projev vůle poškozeného, že se k řízení »připojuje« právně zcela nerozhodný, jest nepovolaným osobám výkon procesních práv poškozeného znemožněn. Orgány vojenského trestního řízení nejsou v důsledku toho totiž vázány pouhým tvrzením kohokoliv, že mu bylo trestným činem v jeho právech ublíženo, jak tomu jest v trestním řízení občanském,⁴⁶⁾ nýbrž vyrozumějí, obešlou, nahlížení do spisů dovolí, stížnost meritorně vyřídí atd. pouze tomu, o kom zjistí, že poškozeným skutečně jest.

De lege ferenda doporučovalo by se snad rozšíření procesních oprávnění poškozeného v některých směrech, zejména v otázce práva důkazních návrhů a práva na závěrečnou řeč, rovněž v otázce soukromoprávních nároků poškozeného bylo by snad možno vyhověti jeho soukromému zájmu cestou, kterou zákonodárce slibně naznačil v otázce nároku na náhradu útrat (tím, že by se ustanovení § 410 v. tr. ř. rozšířilo i na ostatní soukromoprávní nároky poškozeného, pokud tyto byly šetřením ve sm. § 403 v. tr. ř. provedeným bezpečně ve vojenském trestním řízení zjištěny).

Naproti tomu zmíněné přednosti jistě stojí za úvahu, zda by při kodifikaci nového sjednoceného trestního řádu občan-

⁴⁵⁾ Říha n. u. m. str. 115.

⁴⁶⁾ Srv. Moník: Útraty soukromého účastníka (Práv. 1921).

ského nemělo býti přihlédnuto též ke zkušenostem, s prováděním příslušných ustanovení vojenského trestního řádu v praxi získaným.

Z P R Á V N Í P R A K S E

Přednostní právo podle § 173 zákona o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří ze dne 9. října 1924, čís. 221 Sb. z. a n. ve znění přílohy k vyhlášce ministerstva sociální péče ze dne 25. července 1934 čís. 189 Sb. z. a n. přísluší v exekutivním řízení pojistnému s příslušenstvím předepsanému za zaměstnance, kteří pracovali nebo služby konali na nemovitosti nebo v podniku, jemuž nemovitost sloužila (§ 2 cit. zák.), jestliže a pokud na nemovitosti té má přednostní právo některá z daní uvedených v § 265 odst. 1 až 3 zákona o přímých daních čís. 76/27 Sb. z. a n. ve znění přílohy k vyhlášce ministerstva financí z 8. července 1936 čís. 227 Sb. z. a n.

(Plenární usnesení ze dne 22. února 1937, Pres. 1762/36.)

U nejvyššího soudu byla odporujícím si způsobem řešena otázka, je-li předpokladem pro přiznání přednostního práva pojistným příspěvkům sociálního pojištění, by nemovitost sloužila úplně nebo převážně výdělečnému podnikání, podrobenému dani výdělkové, či stačí-li, že nemovitost slouží výdělečnému podniku, jehož zaměstnanci byli podrobeni nemocenskému pojištění.

V. rozhodnutích Sb. n. s. čís. 4019, 4226, 5346, 7571, 7923, 10.586, 10.638, 11.403, 11.677, 11.980, 14.704 a jiných neuveřejněných hájil nejvyšší soud názor první, kdežto v rozhodnutí Sb. n. s. číslo 13.588 vyslovil opačný názor.

První prezident nejvyššího soudu přikázal podle § 12, odst. 2. zákona ze dne 16. dubna 1919 čís. 216 Sb. z. a n. řešení této otázky zesílenému senátu, jenž se usnesl na právní větě v čele uvedené.

Důvody: Především jest přihlédnouti k vývoji nemocenského pojištění, z něhož vzešlo nynější pojištění sociální (pro případ nemoci, invalidity a stáří) a také k předpisům zákonným, jež otázku tu upravovaly dříve a nyní.

Původně bylo pojištění podle § 1 zákona ze dne 30. března 1888 čís. 33 ř. z. omezeno pouze na případ nemoci, zvalo se výslovně »dělnickým«, ba bylo obmezeno jen na dělníky (závodní úředníky) průmyslové a živnostenské, jak to vysvítá z toho, že stanovilo okruh pojištěných osob stejně jako zákon o pojištění pro případ úrazu (zák. čís. 1/1888 ř. z.). Podle § 3 zák. čís. 33/1888 ř. z. byli zemědělstí a lesní dělníci (závodní úředníci) odkázáni na zvláštní úpravu, jež přenechána byla zákonodárství zemskému. O vymáhání příspěvků pojistných obsahoval zákon č. 33/1888 ř. z. v § 38